

CO₂-a bahitu eta balorizatzeko prozesuen ekarpena Energiaren Nazioarteko Erakundearen agertokietan

Role of CO₂ capture and utilization technologies in the IEA scenarios

Onintze Parra*, Ander Portillo, Javier Ereña, Ainara Ateka

Ingeniaritza Kimikoa Saila, Zientzia eta Teknologia Fakultatea (UPV/EHU)

LABURPENA: Klima-aldaketa da gaur egungo arazo handienetakoa gizartean. Hori dela eta, Energiaren Nazioarteko Agentziak (IEA) hainbat agertoki proposatu ditu, egungo politika eta joeren arabera, jarraitu beharreko gidalerroekin. Ildo horien artean, azkenaldian garrantzi handiagoa ematen zaie CO₂-a bahitu, biltegitatu eta erabiltzeko prozesuei, bereziki azken horri. Hala ere, CO₂-a bahitzeko prozesuak (airetik zuzeneko bahiketa, errektuntza aurrekoa, errektuntza ostekoa eta oxierrekuntza) instalatzen diren instalazioetako etapa garestiena dira oraindik. Horregatik, CO₂-a biltegitatu ordez, berotegi-efektua eragiten duen gas hori erabiltzea proposatzen da, hartara, emisio gehigarriak gabeko karbono-zikloak sortzeko. Erabilera-prozesuen artean, prozesu biologikoak eta kimikoak bereizten dira. Lehengo kasuan, karbonoaren finkapen biologikoa egiten da mikroorganismoak erabiliz, CO₂-a bioproduktu bihurtzeko. Prozesu kimikoetan, aldiz, CO₂-a ezabatzeko eta beste produktu bat bihurtzeko erreakzioak gertarazten dira. Horien artean, honako hauek dira aipagarrienak: *reforminga*, hidrogenazioa, mineralizazioa, karboxilazioa eta bihurtzea kimiko eta elektrokimikoa. Erabilera-prozesu horiek IEAren helburuak lortzen lagunduko lukete, hots, 2050ean karbono-emisio neutroak lortzea.

HITZ GAKOAK: CO₂-aren bahiketa, berotegi-efektua, energia-agertokiak, CO₂-aren balorizazioa.

ABSTRACT: Climate change is one of the greatest current problems in society. That is why the International Energy Agency (IEA) has proposed different scenarios according to current policies and trends, with guidelines to follow. Among these guidelines, lately more importance is given to the CO₂ capture, storage and utilization processes, especially the latter. Even so, CO₂ capture processes (pre-combustion, post-combustion, oxy-combustion and direct air capture) are still the most expensive stage in the installation where it these technologies are installed. Therefore, instead of simply storing CO₂, it is also proposed to use this greenhouse gas as feedstock, in order to generate carbon cycles without additional emissions. Among the utilization processes, biological and chemical processes are distinguished. The former make use of living beings such as microorganisms for the production of value-added compounds or for carbon fixation. Instead, chemical processes give reaction to eliminate CO₂ and convert it in other products. These include reforming, hydrogenation, mineralization, carboxylation and chemical and electrochemical conversion. These utilization processes would help achieve the IEA's goals for achieving carbon-neutral emissions by 2050.

KEYWORDS: CO₂ capture, greenhouse effect, energy scenarios, CO₂ valorization.

* **Harremanetan jartzeko / Corresponding author:** Onintze Parra. Ingeniaritza Kimikoa Saila, Zientzia eta Teknologia Fakultatea, UPV/EHU, Sarriena Auzoa z/g, 48940, Leioa, Bizkaia. – onintze.parra@ehu.eus – https://orcid.org/0000-0001-9624-9932

Nola aipatu / How to cite: Parra, Onintze; Portillo, Ander; Ereña, Javier; Ateka, Ainara (2024). «CO₂-a bahitu eta balorizatzeko prozesuen ekarpena Energiaren Nazioarteko Erakundearen agertokietan». *Ekaia*, 46, 2024, 371-388. (https://doi.org/10.1387/ekaia.25997).

Jasotze-data: 2024, urtarilak 23; Onartze-data: 2024, martxoak 14.

ISSN 0214-9001 - eISSN 2444-3255 / © UPV/EHU Press

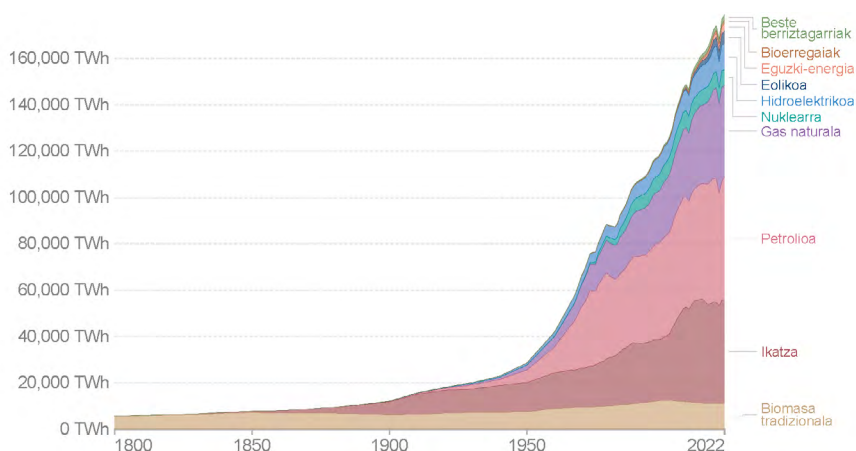

Lan hau Creative Commons Aitortu-EzKomertziala-PartekatuBerdin 4.0 Nazioartekoa lizentzia baten mende dago

1. ENERGIA ETA KLIMA-ALDAKETA

Azken hamarkadetan, energiaren bilakaera prozesu eraldatzailea izan da, eta horrek arrasto sakona utzi du eguneroko bizitzako alderdi guztietan. Industria Iraultzatik Aro Garaikideraino, energiaren ekoizpena eta kontsumoa funtsezko eragileak izan dira gizartearen garapen ekonomiko, sozial eta teknologikoan. Bilakaera horrek hainbat esparru hartu ditu, aurrerapen zientifikoen, berrikuntza teknologikoen eta lehentasun politiko eta ingurumeneko aldaketen konbinazioak bultzatuta [1, 2]. Energia primarioaren kontsumoak hazkunde esponontziala jasan du azken hamarkadetan, eta hedapen nabarmena izan du XX. mendean eta XXI. mendearen hasieran (1. irudia). Hasiera batean, energia batez ere ohiko biomasa-iturrietatik lortzen zen (erregai solidoak erretzetik, hala nola egurra, hondakinak edo egur-ikatz). Hala ere, ikatzaren ustiapenak (Industria Iraultzak bultzatuta), eta ondoren jarraitu zioten petrolioarenak eta gas naturalarenak, energia sortzeko eta kontsumitzeko modua birmoldatu egin zuten [3]. Erregai fosilei esker, izugarri handitu zen industria-ekoizpena, garraioa eta etxeko erosotasuna, baina ingurumen-kutsadura eta klima-aldaketa bezalako erronkak ere ekarri zituen.

XX. mendeak aurrera egin ahala, aurrerapausoak eman ziren energia nuklearraren sorkuntzan; energia-iturri garbiagoa izango zela uste zen, baina segurtasunaren eta hondakinen kudeaketaren inguruko kezkek sortzen zituen. Horrekin batera, energia berriztagarri aurreratuagoak sortu ziren, eguzki-energia eta energia eolikoa esaterako, 1970eko hamarkadatik aurrera garatzen hasi zirenak. Teknologia horiek, hasieran garestiak izan arren, gero eta eraginkorragoak eta eskuragarriagoak bihurtu dira, eta, horren ondorioz, erregai fosilekiko mendekotasuna murriztea dute helburu [3].

1. irudia. Energia primarioaren kontsumo globala, energia motaren arabera [3].

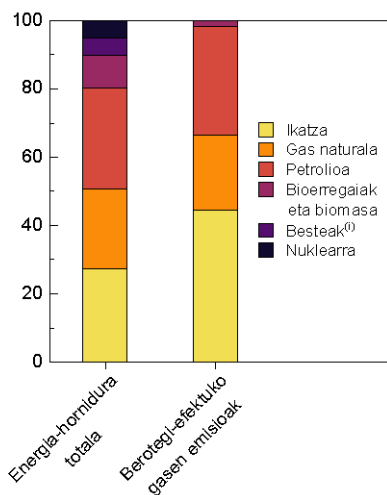
Energia berriztagarriek frogatu dute berotegi-efektua eragiten duten gasen (BEG) emisioak murrizteko gaitasuna badutela (erregai fosilekin alde-ratuta), baina oraindik ez dira aski klima-aldaketaren ondorioak globalki murrizteko [4]. Ondorio horien artean daude, besteak beste, tenperatura globalaren igoera, euri- eta lehorre-denboraldien aldaketak, janari-eskasia, ekosistemen gaineko eraginak eta ondorio ekonomiko eta sozial kaltegarriak, hala nola nekazaritzan eta azpiegituran. Nabarmentzekoa da komunitate ahulek jasaten dituztela gehien klima-aldaketaren ondorioak [5-9].

Azken energia-kontsumo handiena industrian, garraioan eta eraikinetan erabiltzen da. Prozesu industrialen artean, burdinaren eta altzairuaren industria, industria petrokimikoa eta kimikoa, paperaren industria eta meatzaritza nabarmentzen dira [10]. Energia-kontsumoaren etengabeko igoeraren aurka, hainbat neurri ari dira ezartzen: energia-efizientziaren hobekuntza prozesu industrialetan eta eraikuntzetan, energia-sistemen elektrifikazioa sustatzea edo energia berriztagarrien erabilera sorkuntza elektrikoan iturri bezala [11-13].

Hala ere, neurri horiekin ez da nahikoa BEGen emisioak murrizteko. Izan ere, energia-kontsumoa modu esanguratsuan handitzen ari den bitartean, eta gizarteak kontsumo-ohiturak errotik aldatzen ez dituen bitartean, berotegi-efektua eragiten duten gasen emisioek handitzen jarraituko dute. Hori aurreikusten du *Stated Policies Scenario* (STEPS, ingelesez; hots, deklaraturako politiken agertokia) deritzon agertokiak, IEAk (*International Energy Agency*, ingelesez; hots, Energiaren Nazioarteko Erakundea) definitutako egungo konfigurazio politikoa islatzen duen agertokiak. Agertoki horretaz gain, IEAk beste bi agertoki proposatzen ditu: APS (*Announced Pledges Scenario*, ingelesez; hots, iragarritako promesen agertokia) eta NZE (*Net Zero Emissions*, ingelesez; hots, zero emisio garbien agertokia). Lehenengoan, mundu osoko gobernuek hartutako konpromiso klimatikoak beren osotasunean eta puntualki beteko direla onartzen da; hau da, Parisko Akordioaren bidez hartutako konpromisoak beteko direla; hots, tenperatura globalaren igoera 2 °C baino gutxiagora mugatu, BEG emisioak murriztu eta energia-iturri garbiak erabili. Bigarren agertokiak, berriz, mundu mailako energia-sektoreak 2050ean CO₂-rik gabeko agertokia lortzeko bidea ezartzen du [4]. Horretarako, oreka lortu behar da igorritako berotegi-efektuko gasen eta atmosferatik kendutako gasen artean, emisioen kuantitate garbia zero izan dadin.

2021ean, 1,9 Gt handitu ziren berotegi-efektuko gasen emisioak, eta 36,6 Gt izatera iritsi ziren pandemia osteko hazkunde ekonomiko oso azkarraren eta ikatz-eskaria handitzearen ondorioz, nahiz eta energia berriztagarriaren ahalmena handitu [4]. Energia-iturri bat edo bestea aukeratzeak duen eragina ulertzeko, egun erabiltzen diren energia-iturrien eta berotegi-efektuko gas-emisioen arteko erlazioa erakusten da 2. irudian. Oraindik ere, iturri fosilekiko mendekotasun handia dago, batez ere ikatzarekiko

(errenta baxuko herrialdeen ekarpena nabarmena baita), eta joera horrekin erronka handia da BEGen emisioak murriztea. Izan ere, energia-sorkuntza baino askoz handiagoak dira isuritako emisioak [4]. Horretarako, desazkundearen eta kontsumo-ohituren murrizketa sakonaz gain, beharrezkoa da gero eta gehiago erabiltzen diren teknologiak ikertzen jarraitzea zabalki inplementatzeko, hala nola berriztagarriak edo bioerregaiak.

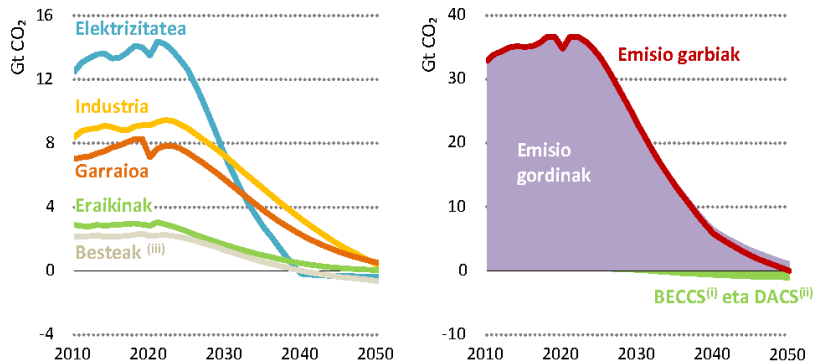
⁽¹⁾ "Besteak" taldeak beste energia berriztagarriak barmatzen ditu

2. irudia. BEGen emisioen eragileak eta energia-horniduraren iturriak, mundu mailan, 2021ean. [3]-an oinarrituta.

Aipatu bezala, elektrizitatearen ekoizpenaz gain, industria, garraioa eta eraikinak dira energia gehien kontsumitzen duten sektoreak, eta, gaur egungo mix energetikoa kontuan hartuz, BEG gehien isurtzen dituztenak (bereziki, CO₂-a) [10]. 3. irudian ageri dira energiarekin lotutako CO₂-emisioak sektoreka eta NZE agertokiaren arabera emisio gordin eta garbiak, 2010 eta 2050 bitartean.

Agertoki horren arabera, elektrizitatea sortzeko emisio gutxiago isuriko lirateke, eraginkortasun handiagoa eta galera gutxiago izango bailituzke. Horrez gain, energia-sistemaren elektrifikazioak lagunduko luke garraioaren eta eraikinen sektorean emisioak murrizten. Bide hori jarraituz, 2050ean, energia-erabiltzaile nagusiek % 90 baino gehiago murriztuko lituzkete emisioak, egungo mailekin alderatuta; hala ere, CO₂-aren hondakin-emisioak 0,5 Gt inguru izango lirateke garraioan eta 0,4 Gt industrian [4]. Horiek eta beste sektore batzuetako hondakin-isuri garbiak atmosferatik karbono dioxidoa harrapatzeko teknologiek (DAC, *Direct Air*

Capture, ingelesez; hots, airetik zuzenean karbono dioxidoa bahitzea) kontrajarriko lirateke. Hala nola, bioerregaiak ekoiztean harrapatutako edo industria-prozesuetan zuzenean harrapatutako karbonoa biltegitratuz edo erabiliz [14-16].

⁽ⁱ⁾BECCS = CCUS teknologiadun bioenergia; ⁽ⁱⁱ⁾ DACS = Airetik zuzenean harrapatutako karbonoa.

⁽ⁱⁱⁱ⁾ "Besteak" atalean nekazaritza eta energia bihurtzeko beste sektoreak adierazten dira.

3. irudia. Energiarekin lotutako CO₂-emisioak sektoreka, eta NZE agertokiko emisio gordin eta garbiak. 2010-2050 [3].

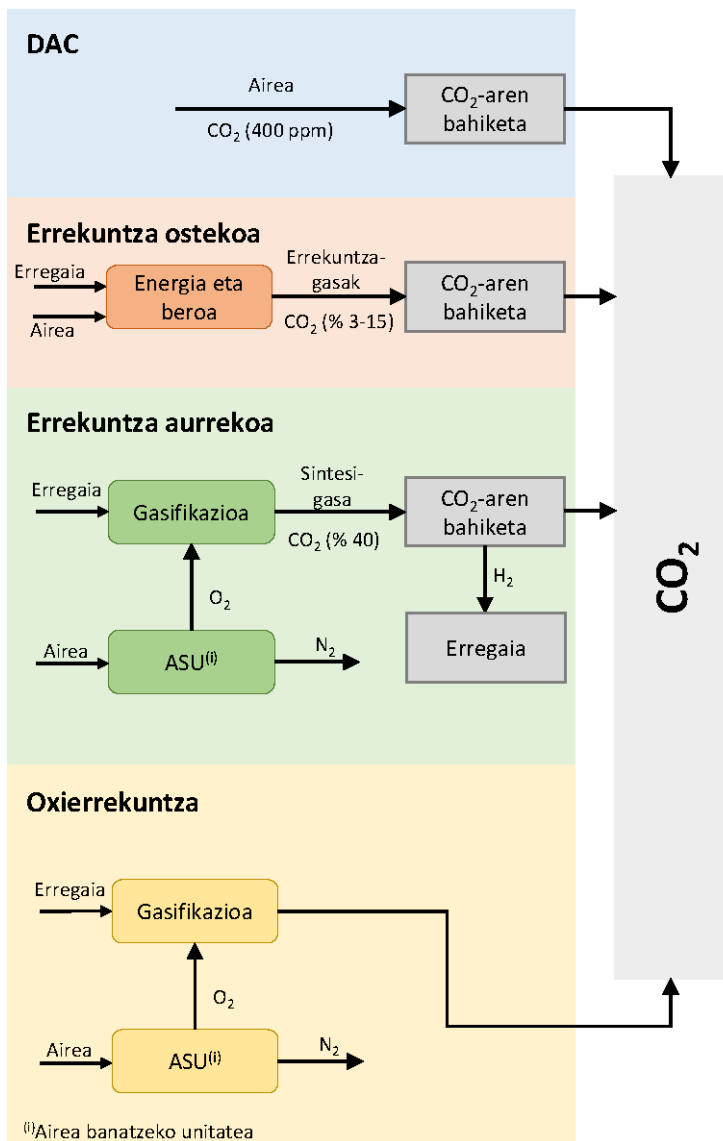
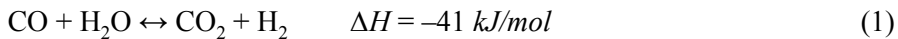
2. KARBONOA BAHITU, BILTEGIRATU ETA ERABILTZEKO TEKNOLOGIAK

2.1. Karbono dioxidoaren bahiketa eta biltegitratzea

CO₂-a bahitzen, biltegitratzen (CCS, *Carbon Capture and Storage*, ingelesez) edota lehengai modura erabiltzen duten (CCU, *Carbon Capture and Storage*, ingelesez) teknologia gero eta gehiago ari dira ikertzen. CCS prozesua, bahiketa airetik zein prozesu industrialen tximinietatik gauzaturata, CO₂-a kontzentratu eta modu iraunkorrean biltegitratuko den tokietaraino garraiatzean datza; oro har, formazio geologikoak, hala nola petrolio- edo gas-erreserba agortuak edo akuifero sakonak [17].

4. irudiak CO₂-a bahitzeko ikertzen ari diren teknologia nagusiak biltezen ditu. Errekuntza aurreko bahiketa erabiltzen da errekkuntza baino lehen deskarbonizatzeko; eskuarki, gasifikazio edo oxidazio partzialeko prozesuekin konbinatuta, presio eta temperatura altuan, zeinetan sintesi-gasa sortzen baita (hau da, H₂/CO nahastea) [18,19]. Ezpurutasunak kendu ondoren, sintesi-gasa ur-gasaren errekkuntzarako errekkuntze batetik pasaraztean, H₂-an eta CO₂-an aberatsa den korronea lortzen da ur-gasaren errekkuntzarako (WGS, *Water Gas Shift* ingelesez, 1. ekuazioa). CO₂ kontzentratua (% 15-

60) prozesu fisiko edo kimikoen bidez banatzen da (gehien bat adsortzio, absortzio edo mintzen bidez) [20,21].

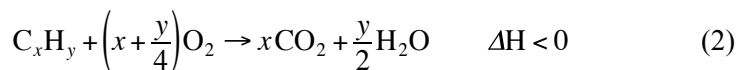

4. irudia. CO₂-a bahitzeko teknologia nagusiak. [19]-an oinarrituta.

Errekuntza aurreko prozesuaren bidez lortzen den bereizketa-eragin-kortasuna beste prozesu batzuen baina handiagoa da; hau da, CO₂ puru kantitate altuak lortzen dira. Hori sarrerako CO₂-aren kontzentrazio eta gasifikazioan erabilitako presio altuagatik gertatzen da [19]. Hala ere, bide hori eraginkorra den arren, desabantaila handia da gasifikazio-unitatearen kostu handia [22].

Beraz, oraingoz, errektuntza ostekoa da teknologiarik bideragarriena CO₂-a bahitzeko. Ibilbide horretan, errektuntza-gasak 120-180 °C-ko tenperaturan harrapatzen dira tximinietatik atmosferara isuri aurretik [23,24]. Behin harrapatuta, CO₂-a bereizi egin behar da nahastetik. Dena den, errektuntza-gasen CO₂-kontzentrazio txikia (<% 20) da bide horren arazo nagusia, eta, horregatik, bereizketa-teknologia eraginkorrek behar dira bera berreskuratzeko. Errekuntza osteko bahiketa, gainerakoekin alderatuta, teknologia merkeagoa eta malguagoa da, baina CO₂-aren kontzentrazio eta presio partzial txikiak direla eta, ezin da bereizketarako prozesu fisikorik erabili. Ondorioz, eskuarki, amina-soluzio urtsuak erabiltzen dira absorbatzaile gisa [25,26], eta, horrekin, CO₂-aren % 85 baino gehiago bana daiteke [19]. Modu horretan, kostu ekonomikoak ere handitu egiten dira, eta, instalatzen denean, energia-eraginkortasun globala murriztu egiten da. Hala ere, errektuntza osteko teknologia ikatz- eta gas-zentraletara egokitzen da, eta dagoeneko ezarrita dago eskala ertainean [18].

Kontzentrazio handian CO₂-a lortzeko eta bereizketa-kostua murrizteko, oxierrekuntzako teknologia erabiltzen da [27-29]. Prozesu horren bidez, erregaia oxigeno ia puruarekin erretzen da (>% 95), 2. ekuazioa jarraituz. Purutasun handiko oxigenoa lortzeko, airea banatzeko unitatea (ASU, *Air Separation Unit*, ingelesez) erabiltzen da, zeinak plantan behar den energia guztiaren % 85 inguru erabiltzen baitu. Erabilitako N₂ kantitatea txikia denez, CO₂-z, ur-lurrunez eta partikulez osatutako nahastaren bereizketa lortzen da kondentsazio bitartez. Hala ere, behar den oxigeno puru kantitate handiaren ondorioz, bereizketaren energia-beharrak gutxitzea da prozesuaren gakoa. Oraingoz, airearen bereizketa kriogenikoa da metodorik bideragarriena, nahiz eta diru-galerak sortzen jarraitzen duen instalazioan [30].

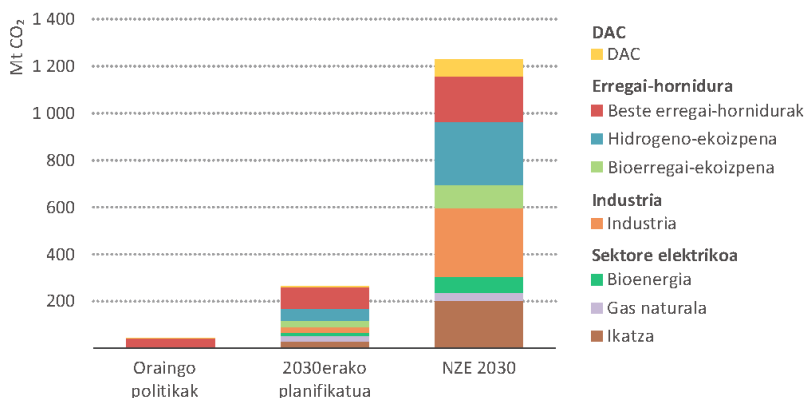

DAC teknologiarik dagokionez, CO₂-a bahitzeko teknologien artean funtsezko zeregina du, atmosferaren CO₂-kontzentrazioa murrizteko balio baitu, ez bakarrik emisioguneena, baita unitate deszentralizatuena eta mugikorrena ere [31, 32]. Teknologia horren erroka nagusia da CO₂-a kontzentrazio baxuko aire-korronteetatik banatzeko prozesua optimizatzea, etapa horrek energia-eskakizun oso handiak baititu. Gaur egun, bi bide erabiltzen dira airetik CO₂-a banatzeko: DAC solidoa [33] eta DAC liki-

doa [34, 35]. DAC solidoak giro-presioan edo presio baxuan (hau da, hutsan) eta tenperatura ertainean (80-120 °C) funtzionatzen duten adsorbataile solidoak erabiltzen ditu. DAC likidoan, berriz, airea hidroxido-/amina-/aminoazido-disoluzioekin jartzen da kontaktuan. Ondoren, tenperatura altuan (300 °C eta 900 °C artean) funtzionatzen duten unitate batzuen bidez harrapatutako CO₂-a askatu eta berreskuratzen da [19, 36]. Gaur egun, inbertsio-premia handiena duen teknologia da; beraz, oso diluituta dagoen CO₂-aren bereizketa-prozesua hobetzeko ikerketa sakondu behar da, hain interesgarria den teknologia hori bideragarria izan dadin.

2.2. Karbono dioxidoaren erabilera

CO₂-a bahitzeko teknologietan aurrerapenak egin diren arren, planifikatuta dauden politikekin, 2030erako aurreikusten den edukiera NZE agertokiak eskatzen duen CCUS (*Carbon Capture Utilization and Storage*, ingelesez) guztiaren % 20 baino ez da, 5. irudia [4]. 2050erako zero emisio garbien agertokia betetzeko, teknologia horietan egin beharreko aurrerapenak asko dira. IEAren arabera, NZE agertokian oinarrituz, 2030ean erakuntza berrietatik nahiz birmoldaketetatik urtean 270 Mt inguru CO₂ harrapatuko lirateke hidrogenoaren ekoizpenean, 300 Mt ikatz, gas natural eta biomasako zentral elektrikoetan, eta 300 Mt instalazio industrialetan (zementuaren, altzairuaren edo beste produktu kimikoen ekoizpenean, adibidez). Hala ere, NZE agertokiaren aurreikuspenak betetzeko, beharrezkoa litzateke hilean 10 CCUS instalazio abian jartzea hemendik 2030era [4]. Aurreikuspenak betetzea zaila bada ere, CCUS teknologiei buruzko ikerketak izugarri egin du gora azken urteotan. Hain zuzen, CCUS teknologiei buruz *Scopus*en argitaratutako artikuluen kopurua 120 aldiz baino gehiagoz biderkatu da 2000. urtetik.

5. irudia. Munduko CO₂-bahiketa iturriaren arabera, gaur egungo politikekin eta 2030erako proposatutako politikekin, NZE agertokiarekin alderatua, 2030 [4].

Behin CO₂-a harrapatuta, aurretiaz aipatu den bezala, biltegiara daiteke (CCS) edo beste prozesu batzuetako lehengai gisa erabil daiteke (CCU). CO₂-a bahitu eta geologikoki biltegitratzean, CO₂-a aurreko prozesuetan aipatu den bezala bereizi eta biltegitratzen da, eta presurizaturia garraiatzen da betirako biltegitratuko den kokalekuetara; oro har, formazio geologikoak, hala nola petrolio- edo gas-erreserba agortuak edo akuifero gazi sakinak [18, 37, 38]. Formazio geologiko horiek egitura arrokatu sakon, porotsu eta oso iragazkorak dira, ezinbestekoa CO₂ kantitate handiak biltzeko. Biltegitratzea eraginkorra izan dadin, hainbat baldintza bete behar dira; hala nola, gutxienezko 850 m-ko sakonera behar da, eta formazio iragazgaitz baten edo gehiagok gainjarri behar dute biltegia, CO₂-aren goranzko migrazioa saihesteko [37,39]. Azarnategiko presioaren eta tenperaturaren arabera, CO₂-a gas konprimitu gisa, likido gisa edo egoera superkritikoan biltegiara daiteke. Azken horrek (31,18 °C-an eta 73,8 bar-ean) espazio porotsuaren erabilera baimentzen du, eta ihesak zailtzen ditu [40].

Karbonoa biltegitratzeko teknologiak ezinbesteko irtenbide dira emisioak murrizteko eta NZE agertokiaren helburura hurbiltzeko. Hala ere, harrapaketa-sistema isolatuak ezartzeak kostu energetiko eta inbertsio handiak eragiten dizkio industriari; beraz, bereziki interesgarria da CO₂-a lehengai gisa erabiltzea, bai ekonomiaren aldetik, bai ingurumenaren aldetik [40-42]. CO₂-a molekula triatomikoa da, eta gas-egoeran mantentzen da giro-presio eta -tenperaturaren. Gas inerte samarra da, eta ez da ez lehegarria ez sukioa ez erregaia; beraz, asko erabiltzen da su-itxalgailuetan edo propulsiotzatzailetan [43]. Zuzeneko beste erabilera batzuen artean, CO₂-a edari karbonatuetan ere erabiltzen da, edo kontserbatzaile gisa, atmosfera babesleko ontzietan [44,45]. Horrez gain, petrolioa berreskuratzeko EOR teknologia (*Enhanced Oil Recovery*, ingelesez) erabiltzen da. Sistema horretan, ura eta CO₂-a ustez agortua dagoen hobi batean sartzen dira, atera gabe gera zitezkeen petrolioa berreskuratzeko [46,47]. CO₂-a zuzenean erabiltzearen alternatiba da balio erantsi handiagoko produktu bihurtzea. Erabilera horren helburua ez da atmosferako CO₂-a zuzenean ezabatzea, baizik eta karbonoziklo bat ezartzea, non CO₂-a beste konposatu batzuetara bihurtuko baita. Konposatu horiek erabiltzean isuritako karbonoa berriro harrapatu eta prozesuan sartu ahal izango da, emisio gehigarriak sortu gabe [48].

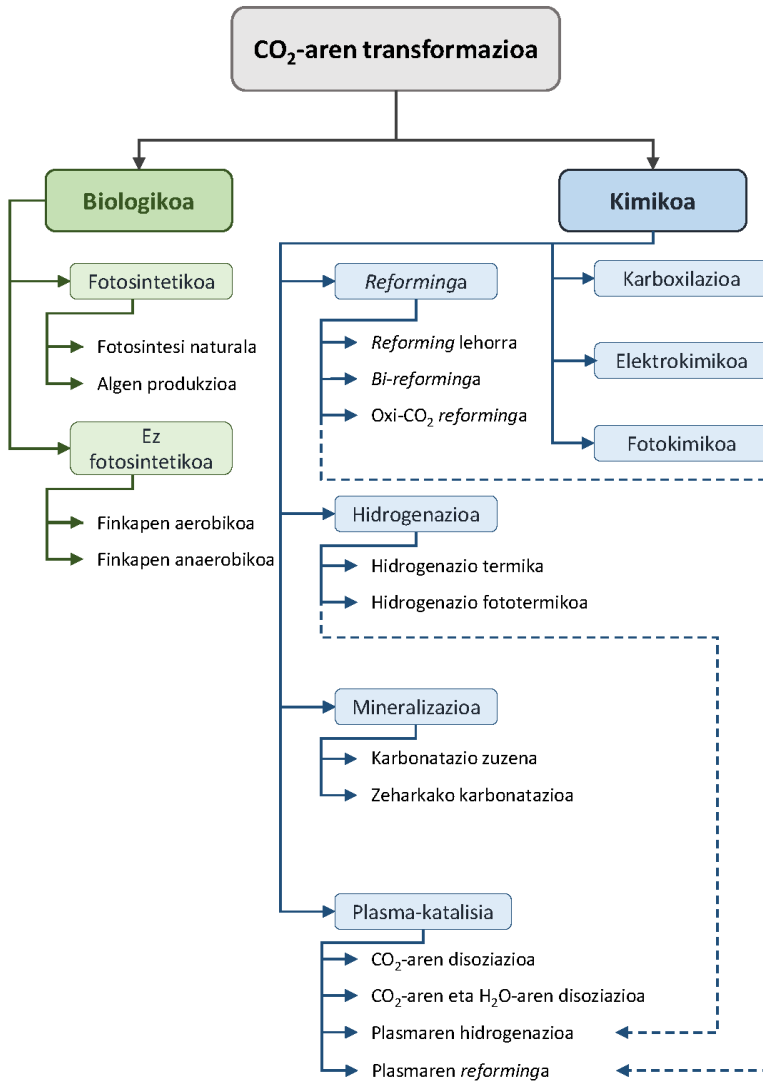
CO₂-molekulak bere egituraren (karbono atomo bat, lau elektroioak oxigeno atomoei lotuta dituen lotura bikoitz kobalenteen bidez (O = C = O)) ondorioz lortzen duen egonkortasun termodinamikoa dela medio, zaila da CO₂-aren transformazioa [49]. Horregatik, CO₂-aren transformazioarako prozesuek erronka asko dituzte. Besteak beste, energia-behar altuak (iturri berriztagarrietatik eta karbonoan neutroak diren iturrietatik abiatu behar dira prozesua bideragarria izateko), operazio-baldintza zorrotzak (presio eta tenperatura altuak), edo erreakzioak gauzatu ahal izateko katalizatzaile, organismo edo espezie biologiko aktiboen erabilera [50].

6. irudian, CO₂-a transformatzeko prozesu interesgarrietako batzuk jaso dira. Oro har, bide nagusiak biologikoak edo kimikoak dira. Transformazio biologikoa CO₂-aren finkapen fotosintetikoaren edo ez-fotosintetikoaren bidez egin daiteke [50]. Lehenengo kasuan, finkapen fotosintetikoa bi metodoren bidez egiten da: (i) fotosintesi naturala, eguzkiaren energia xurgatzen duten landareen bidez, CO₂-a eta ura balio energetiko handiko osagai bihurtzeko (hala nola, glukosa); eta (ii) algen ekoizpena, argi-energia, mantengai ez-organikoak, ura eta CO₂-a karbono-iturri gisa erabiliz [51, 52]. Hala ere, lehenengo ez da CO₂-a balorizatzen metodoztat hartzen, Lurrean bizia mantentzeko ezinbesteko prozesua baita. Beraz, CO₂-aren finkapen fotosintetikoa algen ekoizpenari dagokio [50]. Finkapen ez-fotosintetikoan, berriz, mikroorganismoak erabiltzen dira energia handiko elektro-iturri gisa, CO₂-a bioproduktu bihurtzeko. Hori modu aerobikoan [53] nahiz anaerobikoan [54, 55] egin daiteke. Hala ere, aipatu beharra dago transformazio-biologiak zenbait ahulezia izan ditzakeela. Esaterako, prozesu biologikoetan, kontuan izan behar dira izaki biologikoek behar dituzten ingurune-baldintza bereziak. Horrek eskala handian lan egitea mugatu dezake.

Bestalde, ibilbide kimikoak edo elektrokimikoak zabalagoak dira, eta teknologia asko barneratzen dituzte (6. irudia). Karboxilazio-prozesuan, CO₂ molekula funtzional bat beste errektibo batekin lotzen da, karbonato organikoak, ureak, karbamatoak eta polimeroak sortzeko; edo olefina, aromatikoa edo alkanoen C-H loturan sartzen da azido karboxilikoak sintetizatzen, hala nola azido azetikoak [56, 57]. Erredukzio elektrokimikoaren bidez, azido formikoa [58, 59], CO [60, 61] edo hidrokarburoak [62, 63] sor daitezke. Erredukzio fotokimikoari dagokionez, fotosintesi naturala imitatu nahi du, CO₂-a energia handiko produktu bihurtuz, baina ez da mikroorganismoak erabiltzen dituen metodo biologikoarekin nahastu behar [50]. Bestetik, *reforming*-erreakzioei esker, sintesi-gasa sor daiteke *reforming* lehorraren, *bi-reforming*aren (ur-lurrin bidezkoa eta *reforming* lehorraren konbinazioa) edo oxi-CO₂ *reforming*aren bidez (hau da, oxidazio partziala eta *reforming* lehorraren konbinazioa) [64-66].

CO₂ bidezko mineralizazioan edo karbonatazioan erreaktionarazten da CO₂-a, karbonato ez-organikoak (kaltzio- eta magnesio-karbonatoak) sortzeko [50]. Hidrogenazio-prozesua, berriz, erraz defini daiteke CO₂-ak eta H₂-ak elkarrekin erreaktionatzen duten errektio bezala. Errektio horiek beroarekin (hidrogenazio termikoa), argiarekin eta beroarekin (hidrogenazio fototermikoa) edo plasmarekin (plasmaren hidrogenazioa) egin daitezke [67, 68]. Azkenik, plasma-katalisiari dagokionez, hainbat energia-, bero- eta argi-forma erabiltzen dira gas-substantzia bat tenperatura handietara berotzeko, elektroiak dagozkien atomoetatik banatuta dauden arte, gas ionizatua deritzon substantzia sortzeko. Gas ionizatu hori *plasma* izeneko materia-egoeran dago. Plasma-katalisiaren bidez, katalisi heterogeneoa eta

plasma ez-termikoaren teknologia konbinatzen dira, gas ionizatua aktibatze eta molekula egonkorak (adibidez, CO₂-a) aktiba ditzaketen elektro oso energetikoak sortzeko [69]. Prozesu horien guztien artean, bereziki interesgarriak dira CO₂-aren balorizazio katalitikoak kontuan hartzen dutenak. Izan ere, erronka handienetakoak energia-kostuak murriztea eta prozesu horien eraginkortasuna hobetzea dira, zeina katalisiari esker lor baitaitezke.

6. irudia. CO₂-a prozesu kimiko, biologiko eta elektrokimikoen bidez transformatzeko bideak, [50]-ean oinarrituta.

CO₂-a baloritzatzeko prozesu horiek guztiak oso aukera baliagarriak eta gero eta bideragarriagoak dira IEAk proposatutako helburuetara gehiago hurbiltzeko, eta etorkizun hurbilago batean NZE agertokiaren helburuak lortzeko. Horregatik, gizarte gisa energia-baliabideak murrizteko lan egiten bada, CCU prozesuak eta, batez ere, CCS prozesuak ikertzen jarraitu beharreko aukera dira.

3. ONDORIOAK

Energia primarioaren kontsumoak hazkunde esponentziala jasan du azken hamarkadetan, eta, horrekin batera BEGen kontzentrazioak. Azken hori aukeratutako energia-iturriaren oso mende dago; beraz, funtsezkoa da iturri fosilekiko mendekotasuna murriztea, eta energia berriztagarriak eta bioerregaiak inplementatzea. Horren aurrean, IEAk egungo konfigurazio politikoa islatzen duten hiru agertoki desberdin proposatu ditu (STEPS, APS eta NZE, alegia). Horietan, oso kontuan hartzen da CCUS teknologien erabilera. Izan ere, horri esker, bai isurpenak gutxitzea baita sistema energetikoa elektrifikatzea ere lortuko lirateke, eta horrek % 90 baino gehiago murriztuko lituzke emisioak. DAC teknologiaz gain, CO₂-a bahitzeko errekuntza osteko, errekuntza aurreko eta oxierrekuntza teknologiak ikertzen ari dira, oraindik industrialki bideragarriak ez diren arren. Horren helburua ez da soilik atmosferatik karbono dioxidoa eliminatzea, baizik baita beste prozesu batzuen lehengai gisa erabiltzea ere. CO₂-a zuzenean erabil daiteke, edo transformatu eta beste produktu batzuk lortu. Transformazioek, biologikoak zein kimikoak, etorkizun oparoa dute klima-aldaketari irtenbidea emateko, horietako batzuk ikerketa bidean dauden arren.

ESKER ONAK

Artikulu honek UPV/EHUren, Eusko Jaurlaritzaren (IT1645-22 proiektua) eta Espainiako Zientzia eta Berrikuntza Ministerioaren (PID2022-140584OB-I00) dirulaguntzak jaso ditu. Onintze Parrak eskerrak ematen ditu Eusko Jaurlaritzaren aldetik jasotako laguntzagatik (PRE_2021_1_0014).

4. BIBLIOGRAFIA

- [1] AHMAD, T., ZHANG, D. 2020. «A critical review of comparative global historical energy consumption and future demand: The story told so far». *Energy Reports*, **6**, 1973-1991.
- [2] KONA, A., BERTOLDI, P., MONFORTI-FERRARIO, F., RIVAS, S., DALLEMAND, J. F. 2018. «Covenant of mayors signatories leading the way towards 1.5 degree global warming pathway». *Sustainable Cities and Society*, **41**, 568-575.

- [3] Energy consumption by source, World, <https://ourworldindata.org/grapher/energy-consumption-by-source-and-country> (last time accessed: February 3, 2023).
- [4] IEA World Energy Outlook, <https://www.iea.org/reports/key-world-energy-statistics-2021/final-consumption> (last time accessed: August 17, 2023).
- [5] LUO, L. H., KE, C. Q., FAN, Y. BIN, WANG, Z. F. 2023. «Accelerated glacier mass loss in the southeastern Tibetan Plateau since the 1970s». *Advances in Climate Change Research*, **14**, 372-386.
- [6] LI, Z. C., SUN, W. BIN, LIANG, C. X., XING, X. H., LI, Q. X. 2023. «Arctic warming trends and their uncertainties based on surface temperature reconstruction under different sea ice extent scenarios». *Advances in Climate Change Research*, **14**, 335-346.
- [7] MIRÓN, I. J., LINARES, C., DÍAZ, J. 2023. «The influence of climate change on food production and food safety». *Environmental Research*, **216**, 114674.
- [8] TEE LEWIS, P. G., CHIU, W. A., NASSER, E., PROVILLE, J., BARONE, A., DANFORTH, C., KIM, B., PROZZI, J., CRAFT, E. 2023. «Characterizing vulnerabilities to climate change across the United States». *Environment International*, **172**, 107772.
- [9] ZHANG, S., GUO, Q., SMYTH, R., YAO, Y. 2022. «Extreme temperatures and residential electricity consumption: Evidence from Chinese households». *Energy Economics*, **107**, 105890.
- [10] IEA Final consumption – Key World Energy Statistics 2021 – Analysis - IEA, <https://www.iea.org/reports/key-world-energy-statistics-2021/final-consumption> (last time accessed: August 17, 2023).
- [11] YUAN, M., THELLUFSEN, J. Z., LUND, H., LIANG, Y. 2021. «The electrification of transportation in energy transition». *Energy*, **236**, 121564.
- [12] SORKNÆS, P., JOHANSEN, R. M., KORBERG, A. D., NIELSEN, T. B., PETERSEN, U. R., MATHIESEN, B. V. 2022. «Electrification of the industrial sector in 100% renewable energy scenarios». *Energy*, **254**, 124339.
- [13] AGHAHOSSEINI, A., SOLOMON, A. A., BREYER, C., PREGGER, T., SIMON, S., STRACHAN, P., JÄGER-WALDAU, A. 2023. «Energy system transition pathways to meet the global electricity demand for ambitious climate targets and cost competitiveness». *Applied Energy*, **331**, 120401.
- [14] CASTRO-MUÑOZ, R., ZAMIDI AHMAD, M., MALANKOWSKA, M., CORONAS, J. 2022. «A new relevant membrane application: CO₂ direct air capture (DAC)». *Chemical Engineering Journal*, **446**, 137047.
- [15] ABDULLATIF, Y. M., SODIQ, A., AL-ANSARI, T., NASSAR, N. N., AMHAMED, A. I. 2023. «Optimizing chemisorption based direct air capture unit efficiency in HVAC systems: A study on the impact of DAC location and adsorption conditions as a response to the climate crisis and indoor air quality». *Energy Conversion and Management*, **291**, 117280.
- [16] WANG, X., CHEN, Y., XU, W., LINDBRÄTHEN, A., CHENG, X., CHEN, X., ZHU, L., DENG, L. 2023. «Development of high capacity moisture-swing DAC sorbent for direct air capture of CO₂». *Separation and Purification Technology*, **324**, 124489.

- [17] PARRA, O., PORTILLO, A., EREÑA, J., ATEKA, A. 2022. «Hidrokarburo aromatikoen ekoizpena CO₂-aren balorizazio zuzenaren bidez». *EKAIA EHUko Zientzia eta Teknologia aldizkaria*, **43**, 309-324.
- [18] REGUFE, M. J., PEREIRA, A., FERREIRA, A. F. P., RIBEIRO, A. M., RODRIGUES, A. E. 2021. «Current developments of carbon capture storage and/or utilization—looking for net-zero emissions defined in the paris agreement». *Energies*, **14**, 2406.
- [19] DUBEY, A., ARORA, A. 2022. «Advancements in carbon capture technologies: A review». *Journal of Cleaner Production*, **373**, 133932.
- [20] FOONG, S. Y., CHAN, Y. H., YIIN, C. L., LOCK, S. S. M., LOY, A. C. M., LIM, J. Y., YEK, P. N. Y., WAN MAHARI, W. A., LIEW, R. K., PENG, W., TABATABAEI, M., AGHBASHLO, M., LAM, S. S. 2023. «Sustainable CO₂ capture via adsorption by chitosan-based functional biomaterial: A review on recent advances, challenges, and future directions». *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, **181**, 113342.
- [21] DAUD, N. K. 2023. «CO₂ adsorption performance of AC and Zn-MOF for the use of carbon capture and sequestration (CCS)». *Materials Today: Proceedings*, DOI: 10.1016/j.matpr.2023.03.231.
- [22] OLABI, A. G., OBAIDEEN, K., ELSAID, K., WILBERFORCE, T., SAYED, E. T., MAGHRABIE, H. M., ABDELKAREEM, M. A. 2022. «Assessment of the pre-combustion carbon capture contribution into sustainable development goals SDGs using novel indicators». *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, **153**, 111710.
- [23] SUBRAMANIAN, N. 2022. «Analysis of CO₂ capture process from flue-gases in Combined Cycle Gas Turbine Power Plant using post-combustion capture technology». *Contemporary Problems of Thermal Engineering*, **282**, 128311.
- [24] MULK, W. U., ALI, S. A., SHAH, S. N., SHAH, M. U. H., ZHANG, Q.-J., YOUNAS, M., FATEHIZADEH, A., SHEIKH, M., REZAKAZEMI, M. 2023. «Breaking boundaries in CO₂ capture: Ionic liquid-based membrane separation for post-combustion applications». *Journal of CO₂ Utilization*, **75**, 102555.
- [25] KIM, S., KO, Y., LEE, G. J., LEE, J. W., XU, R., AHN, H., KANG, Y. T. 2023. «Sustainable energy harvesting from post-combustion CO₂ capture using amine-functionalized solvents». *Energy*, **267**, 126532.
- [26] ZHU, H., LI, S., ZHANG, J., ZHAO, L., HUANG, Y. 2023. «A highly effective and low-cost sepiolite-based solid amine adsorbent for CO₂ capture in post-combustion». *Separation and Purification Technology*, **306**, 122627.
- [27] CHEN, S., YU, R., SOOMRO, A., XIANG, W. 2019. «Thermodynamic assessment and optimization of a pressurized fluidized bed oxy-fuel combustion power plant with CO₂ capture». *Energy*, **175**, 445-455.
- [28] KOOHESTANIAN, E., SHAHRAKI, F. 2021. «Review on principles, recent progress, and future challenges for oxy-fuel combustion CO₂ capture using compression and purification unit». *Journal of Environmental Chemical Engineering*, **9**, 105777.

- [29] LECKNER, B. 2023. «Negative CO₂ emission from oxy-fuel combustion in CFB boilers». *Fuel*, **333**, 126425.
- [30] YADAV, S., MONDAL, S. S. 2022. «A review on the progress and prospects of oxy-fuel carbon capture and sequestration (CCS) technology». *Fuel*, **308**, 122057.
- [31] SODIQ, A., ABDULLATIF, Y., AISSA, B., OSTOVAR, A., NASSAR, N., EL-NAAS, M., AMHAMED, A. 2023. «A review on progress made in direct air capture of CO₂». *Environmental Technology and Innovation*, **29**, 102991.
- [32] JIANG, L., LIU, W., WANG, R. Q., GONZALEZ-DIAZ, A., ROJAS-MICHAGA, M. F., MICHAILOS, S., POURKASHANIAN, M., ZHANG, X. J., FONT-PALMA, C. 2023. «Sorption direct air capture with CO₂ utilization». *Progress in Energy and Combustion Science*, **95**, 101069.
- [33] WIEGNER, J. F., GRIMM, A., WEIMANN, L., GAZZANI, M. 2022. «Optimal Design and Operation of Solid Sorbent Direct Air Capture Processes at Varying Ambient Conditions». *Industrial and Engineering Chemistry Research*, **2022**, 12649-12667.
- [34] KIKKAWA, S., AMAMOTO, K., FUJIKI, Y., HIRAYAMA, J., KATO, G., MIURA, H., SHISHIDO, T., YAMAZOE, S. 2022. «Direct Air Capture of CO₂ Using a Liquid Amine-Solid Carbamic Acid Phase-Separation System Using Diamines Bearing an Aminocyclohexyl Group». *ACS Environmental Au*, **2**, 354-362.
- [35] CUSTELCEAN, R. 2022. «Direct Air Capture of CO₂ Using Solvents». *Annual Review of Chemical and Biomolecular Engineering*, **13**, 217-234.
- [36] IEADirect Air Capture, <https://www.iea.org/energy-system/carbon-capture-utilisation-and-storage/direct-air-capture> (last time accessed: August 17, 2023).
- [37] NEWELL, P., ILGEN, A. G. Science of Carbon Storage in Deep Saline Formations: Process Coupling across Time and Spatial Scales. Elsevier 2018, 1-13.
- [38] CUÉLLAR-FRANCA, R. M., AZAPAGIC, A. 2015. «Carbon capture, storage and utilisation technologies: A critical analysis and comparison of their life cycle environmental impacts». *Journal of CO₂ Utilization*, **9**, 82-102.
- [39] SONG, J., ZHANG, D. 2013. «Comprehensive review of caprock-sealing mechanisms for geologic carbon sequestration». *Environmental Science and Technology*, **47**, 9-22.
- [40] PRASAD, S. K., SANGWAI, J. S., BYUN, H. S. 2023. «A review of the supercritical CO₂ fluid applications for improved oil and gas production and associated carbon storage». *Journal of CO₂ Utilization*, **72**, 102479.
- [41] DZIEJARSKI, B., KRZYŻYŃSKA, R., ANDERSSON, K. 2023. «Current status of carbon capture, utilization, and storage technologies in the global economy: A survey of technical assessment». *Fuel*, **342**, 127776.
- [42] CENTI, G., PERATHONER, S. 2023. «The chemical engineering aspects of CO₂ capture, combined with its utilisation». *Current Opinion in Chemical Engineering*, **39**, 100879.
- [43] NORTH, M. Carbon Dioxide Utilisation: Closing the Carbon Cycle: First Edition. Elsevier 2015, 3-17.
- [44] MONTEIRO, J., ROUSSANALY, S. 2022. «CCUS scenarios for the cement industry: Is CO₂ utilization feasible?». *Journal of CO₂ Utilization*, **61**, 102015.

- [45] HOSSEINI, S. M., ASLANI, A., KASAEIAN, A. 2023. «Life cycle cost and environmental assessment of CO₂ utilization in the beverage industry: A natural gas-fired power plant equipped with post-combustion CO₂ capture». *Energy Reports*, **9**, 414-436.
- [46] WANG, F., LIAO, G., SU, C., WANG, F., MA, J., YANG, Y. 2023. «Carbon emission reduction accounting method for a CCUS-EOR project». *Petroleum Exploration and Development*, **50**, 989-1000.
- [47] YANG, J., YANG, C., GU, Q., ZHU, C., LUO, M., ZHONG, P. 2023. «Economic evaluation and influencing factors of CCUS-EOR technology: A case study from a high water-bearing oilfield in Xinjiang, China». *Energy Reports*, **10**, 153-160.
- [48] VALLURI, S., CLAREMBOUX, V., KAWATRA, S. 2022. «Opportunities and challenges in CO₂ utilization». *Journal of Environmental Sciences*, **113**, 322-344.
- [49] ATEKA, A., RODRIGUEZ-VEGA, P., EREÑA, J., AGUAYO, A. T., BILBAO, J. 2022. «A review on the valorization of CO₂. Focusing on the thermodynamics and catalyst design studies of the direct synthesis of dimethyl ether». *Fuel Processing Technology*, **233**, 107310.
- [50] KAMKENG, A. D. N., WANG, M., HU, J., DU, W., QIAN, F. 2021. «Transformation technologies for CO₂ utilisation: Current status, challenges and future prospects». *Chemical Engineering Journal*, **409**, 128138.
- [51] FAROOQ, W. 2022. «Maximizing Energy Content and CO₂ Bio-fixation Efficiency of an Indigenous Isolated Microalga *Parachlorella kessleri* HY-6 Through Nutrient Optimization and Water Recycling During Cultivation». *Frontiers in Bioengineering and Biotechnology*, **9**, DOI: 10.3389/fbioe.2021.804608.
- [52] LI, G., XIAO, W., YANG, T., LYU, T. 2023. «Optimization and Process Effect for Microalgae Carbon Dioxide Fixation Technology Applications Based on Carbon Capture: A Comprehensive Review». *C*, **9**, 35.
- [53] XU, C., FENG, Y., LI, H., JIANG, S., MA, R., YAO, Y., LIU, M., YANG, Y., XUE, Z. 2023. «Non-photosynthetic chemoautotrophic CO₂ assimilation microorganisms carbon fixation efficiency and control factors in deep-sea hydrothermal vent». *Science of the Total Environment*, **862**, 160805.
- [54] JONES, S. W., FAST, A. G., CARLSON, E. D., WIEDEL, C. A., AU, J., ANTONIEWICZ, M. R., PAPOUTSAKIS, E. T., TRACY, B. P. 2016. «CO₂ fixation by anaerobic non-photosynthetic mixotrophy for improved carbon conversion». *Nature Communications*, **7**, 1-9.
- [55] MARU, B. T., MUNASINGHE, P. C., GILARY, H., JONES, S. W., TRACY, B. P. 2018. «Fixation of CO₂ and CO on a diverse range of carbohydrates using anaerobic, non-photosynthetic mixotrophy». *FEMS Microbiology Letters*, **365**, 39.
- [56] KOJCINOVIC, A., LIKOZAR, B., GRILC, M. 2022. «Heterogeneous catalytic materials for carboxylation reactions with CO₂ as reactant». *Journal of CO₂ Utilization*, **66**, 102250.
- [57] HU, C., CHANG, A.-L., CATHERINE, H. N., LEE, Y.-L., ANDREW LIN, K.-Y., CHOU, Y.-J., YU, W.-Y. 2023. «Enhanced Lewis basicity of ZIF-8 from me-

- tal incorporation (Mg, Cu, or Ce) for glycerol carboxylation using CO₂ as a feedstock». *Materials Today Sustainability*, **24**, 100511.
- [58] EWIS, D., ARSALAN, M., KHALED, M., PANT, D., BA-ABBAD, M. M., AMHAMED, A., EL-NAAS, M. H. 2023. «Electrochemical reduction of CO₂ into formate/formic acid: A review of cell design and operation». *Separation and Purification Technology*, **316**, 123811.
- [59] LIU, Z., ZONG, X., VLACHOS, D. G., FILOT, I. A. W., HENSEN, E. J. M. 2023. «A computational study of electrochemical CO₂ reduction to formic acid on metal-doped SnO₂». *Chinese Journal of Catalysis*, **50**, 249-259.
- [60] FU, L., QU, Z., ZHOU, L., DING, Y. 2023. «Boosting electrochemical CO₂ reduction to CO over interfacial hydroxide-metal catalysts». *Applied Catalysis B: Environmental*, **339**, 123170.
- [61] WANG, C., HE, A., WANG, N., SUN, H., ZHANG, N., MA, Y., YAN, G., XUE, R. 2023. «Multilayer Zn nanosheets promote electrochemical CO₂ reduction to CO in KCl electrolyte». *Journal of Environmental Chemical Engineering*, **11**, 109956.
- [62] WANG, M., ZHANG, Z., YILDIRIM, T., FENG, L., ZHANG, L., WANG, J. 2023. «Organic molecule-modified copper catalyst enables efficient electrochemical reduction of CO₂-to-methane». *Journal of Electroanalytical Chemistry*, **929**, 117068.
- [63] KIM, Y. J., MAENG, J. Y., HWANG, S. Y., RHEE, C. K., SOHN, Y. 2023. «Electrochemical reduction of CO₂ and CO using interface-engineered Au/Ti electrodes for long-chain hydrocarbon production». *Applied Catalysis B: Environmental*, **338**, 123017.
- [64] DA SILVA, B. C., BASTOS, P. H. C., JUNIOR, R. B. S., CHECCA, N. R., COSTA, D. S., FRÉTY, R., BRANDÃO, S. T. 2021. «Oxy-CO₂ reforming of CH₄ on Ni-based catalysts: Evaluation of cerium and aluminum addition on the structure and properties of the reduced materials». *Catalysis Today*, **381**, 50-64.
- [65] LONG, D. B., HAU, B. T., THUY VAN, N. T., ANH, N. P., GIA-THIEN HO, T., ANH, H. C., PHUONG, P. H., HUY, C. D., TRI, N., LOC, L. C. 2023. «High active and coke-resistant CeNiO₃-based catalyst for methane bi-reforming». *Journal of Science: Advanced Materials and Devices*, **8**, 100610.
- [66] KIM, D. H., SEO, J. C., KIM, Y. J., KIM, J., YOON, S., RA, H., KIM, M. J., LEE, K. 2024. «Ni-Co alloy catalyst derived from Ni_xCo_y/MgAl₂O₄ via exsolution method for high coke resistance toward dry reforming of methane». *Catalysis Today*, **425**, 114337.
- [67] TAWALBEH, M., JAVED, R. M. N., AL-OTHMAN, A., ALMOMANI, F., AJITH, S. 2023. «Unlocking the potential of CO₂ hydrogenation into valuable products using noble metal catalysts: A comprehensive review». *Environmental Technology and Innovation*, **31**, 103217.
- [68] ULLAH, N., SU, M., YANG, Y., LI, Z. 2023. «Enhanced CO₂ hydrogenation to light hydrocarbons on Ni-based catalyst by DBD plasma». *International Journal of Hydrogen Energy*, **48**, 21735-21751.
- [69] SNOECKX, R., BOGAERTS, A. 2017. «Plasma technology – a novel solution for CO₂ conversion?». *Chemical Society Reviews*, **46**, 5805-5863.

AKRONIMOAK

APS	Announced Pledges Scenario, ingelesez. Iragarritako promesen agertokia.
ASU	Air Separation Unit, ingelesez. Aireu banatzeko unitatea.
BEG	Berotegi-efektuko gasak
CCS	Carbon Capture and Storage, ingelesez. Karbono dioxidoaren bahiketa eta biltegitratzea.
CCU	Carbon Capture and Utilization, ingelesez. Karbono dioxidoaren bahiketa eta erabilera.
CCUS	Carbon Capture, Utilization and Storage, ingelesez. Karbono dioxidoaren bahiketa, erabilera eta biltegitratzea.
DAC	Direct Air Capture, ingelesez. Airetik zuzenean karbono dioxidoa bahitzea.
EOR	Enhanced Oil Recovery, ingelesez. Petrolio hobeki berreskuratzeko sistema.
IEA	International Energy Agency, ingelesez. Energiaren Nazioarteko Erakundea.
NZE	Net Zero Emissions, ingelesez. Zero emisio garbien agertokia.
STEPS	Stated Policies Scenarios, ingelesez. Deklaratutako politiken agertokia.
WGS	Water Gas Shift, ingelesez. Ur-gasaren erreakzioa.

Probabilitatea eta taldeak: azpitaldeen hazkuntetik zeta-funtzioetara (<i>Probability and Groups: from subgroup growth to zeta functions</i>), Matteo Vannacci	11
Desparekotasun globala, energiaren kontsumoa eta CO ₂ -emisioak ekonofisikaren ikuspuntutik (<i>Global inequality, energy consumption and CO₂ emissions from an econophysics perspective</i>), Oihane Saez Murgiondo , Hegoi Manzano , Josu Martínez-Perdiguero	43
Oinarriko partikulen eredu standarra, SM, kink larrian ote? (<i>Standard elementary particle model, is it in crisis?</i>), Fernando Plazaola	57
Klik kimika: erabilera askotariko erreakzio Nobel sariduna (<i>T Click chemistry: Nobel Prize reaction with multiple uses</i>), Maria Diaz-Galbarriatu , Julia Sánchez-Bodón , Isabel Moreno-Benítez , José Luis Vilas-Vilela	87
Kointzidentzien jokoaren azterketa bat (<i>An analysis of the game of rencontres</i>), Yosu Yurramendi Mendizabal	109
Oka estuarioko ur-kalitatearen hobekuntzaren lehen zantzuak saneamenduaren ondorioz (<i>Early signs of improvement of the water quality of the Oka estuary, after sanitation</i>), Izaskun Zorita , Joana Larreta , Ainhize Uriarte , Oihana Solau	129
Estrategia terapeutiko berritzaileak Parkinson gaixotasunean: nanopartikulak (<i>Innovative therapeutic strategies in Parkinson's disease: nanoparticles</i>), Maider Zubelzu , Jone Razquin , Andrea Vaquero-Rodríguez , Raphaëlle Bidgood , Naiara Ortuzar , Harkaitz Bengoetxea , Cristina Miguelez , José Ángel Ruiz-Ortega , José Vicente Lafuente , Teresa Morera-Herreras	151
Neuroinflamazioa Parkinson gaixotasunaren agerpenean eta progresioan (<i>Neuroinflammation in the onset and progression of Parkinson's disease</i>), Ainhoa Atxa , Maider Zubelzu , Raphaëlle Bidgood , Teresa Morera-Herreras , Ane Murueta-Goyena	167
Azaleko erredurak: Gaur egungo egoera, terapia eskuragarriak eta etorkizuneko terapiak (<i>Skin burns: Current status, accessible therapies and future therapies</i>), Paula Ugarte , Manoli Igartua , Rosa María Hernández , Edorta Santos-Vizcaino	183
Adalimumab artritis erreumatoidearen tratamendurako: Azken urteetako ikasketak (<i>Adalimumab for the treatment of rheumatoid arthritis: lessons of the past years</i>), Enara Larreta , Manoli Igartua , Rosa María Hernández , Edorta Santos-Vizcaino	205
Lipido-proteina elkarrekintzak autofagian (<i>Lipid-protein interactions in autophagy</i>), L. Ruth Montes , Marina N. Iriondo , Asier Etxaniz	227
Espektro zabaleko antigorputzen rola GIBaren aurkako terapian eta prebentzioan (<i>The Role of Broadly Neutralizing Antibodies in HIV Treatment and Prevention</i>), Beatriz Apellániz , Sara Insausti	239
Gurasoen gorputz-morfologia eta konposizioaren eta seme-alaben jaiotza-tamainaren arteko asoziazioa Bilboaldeko familietan (<i>Association of parental body morphology and composition with offspring birth size in families from Greater Bilbao</i>), Beñat Vaquero , Esther Rebato , Aline Jelenkovic	255
Zitral, kannabidiol eta laktoferrinaren konbinazioa flukonazolarekin <i>Candida</i> spp.ak sortutako infekzioak tratatzeko estrategia berri gisa (<i>The use of the combination of citral, cannabidiol and lactoferrin with fluconazole as new strategies for the treatment of infections caused by Candida spp</i>), Iñigo de-la-Fuente , Andrea Guridi , Juan Daniel Carton , Esther Tamayo , Iker de-la-Pinta , Guillermo Quindós , Elena Eraso , Elena Sevillano	279
Konposatu kannabinoideak terapia gehigarri gisa esklerosi anizkoitzaren tratamendurako (<i>Cannabinoid-based add on therapies for multiple sclerosis treatment</i>), Aitziber Uribe , Alba Ortega-Álvarez , Andrés Mateo Baraibar , Susana Mato , Ana Bernal-Chico	297
Bihotzeko QT luzearen sindromea, hERG kanaleko mutazioek sortutako kanaloipatia (<i>Cardiac Long QT syndrome, a channelopathy associated with hERG channel mutations</i>), Leyre Echeazarra , Beatriz Sáenz-Diez , Oscar Casis , Mónica Gallego	315
Fabrikazio gehigarri eta digitalizazio bidezko zulagailu aeronautikoaren diseinu-optimizazioa (<i>Optimization of an aeronautical drill design combining AM and digitization</i>), Jon Iñaki Arrizubieta , Aitzol Lamikiz , Eneko Ukar , Naiara Ortega , Carlos Galleguillos	327
Korruzagioa iragartzeko eredu eraginkor baten garapena eta haren aplikazioa metro-linea errealean (<i>Development of an efficient model for corrugation prediction and its application to a real metro line</i>), Rakel Robles , Nekane Correa , Ernesto García Vadillo , Javier Santamaría , Javier Astarloa	341
Trenbide ardatzen eta bogien saiakuntza-bankua (Railway axle and bogie test bench), Paul Gómez-Tejedor , Ernesto García Vadillo , Nekane Correa , Javier Santamaría , Rakel Robles , Olatz Oyazabal , Javier Astarloa , Raúl Cosgaya , Felipe Uriondo	355
CO ₂ -a bahitu eta balorizatzeko prozesuen ekarpena Energiaren Nazioarteko Erakundearen agertokiak (<i>Role of CO₂ capture and utilization technologies in the IEA scenarios</i>), Onintze Parra , Ander Portillo , Javier Ereña , Ainara Ateka	371